

ואסור לשנותם.

ואילו את אמרת לי, שיש לי לשאול על מנהגא, שנהגו באי עשיית מלאכה ערב פסח לפני חצות, כיצד זה נוהגים אגודות אגודות!?

והרי השאלה על דבר שאסרו חכמים לנהוג בו בשוה, וחייבו לקרוא בזמנים חלוקים, היא עדיפה על השאלה כיצד נהגו במנהג חלוק!?

ותמהה הגמרא על דברי ריש לקיש:

וכי התם, בערב פסח, לאו איסורא הויא לעשות בו מלאכה גם לפני חצות? והרי אין זה מנהג גרידא?

והתנן: הלילה, של אור לארבעה עשר בניסן, שהוא ליל בדיקת חמץ – בית שמאי אוסרין אותו במלאכה, ובית הלל מתירין!

ונוהגים בו אגודות אגודות, חלק כבית שמאי, וחלק כבית הלל.

והנוהגים שלא לעשות בו מלאכה כבית שמאי, עושים זאת לא כמנהג, אלא כאיסור!

אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: התם, באיסור מלאכה, אין בכך חשש של אגודות אגודות, כי הרוואה אותו בטל ממלאכה, אומר: מלאכה הוא דלית ליה.

וכל האיסור של לא תתגודדו, הוא שלא

תראה תורתנו כשתי תורות, וכאן אין היא נראית כשתי תורות, ולכן שאלתיך מקריאת מגילה, שהכל רואים את המנהג החלוק.

וכאמור, לא ענה לו רבי יוחנן על שאלתו ממגילה.

ועתה דנה הגמרא בענין יבמה שהיא צרת ערוה, כיצד נהגו בית שמאי ובית הלל, כל צד לפי דבריו, והרי יש בכך איסור של אגודות אגודות:

והא שנינו במשנתנו שבית שמאי מתירין הצרות לאחים,

ובית הלל אוסרים!

ונהגו בית שמאי כדבריהם, ובית הלל כדבריהם. ותיקשי, מדוע אין כאן איסור של אגודות אגודות?!

ומשנינן: מי סברת, האם סבור אתה, שאכן י-א עשו בית שמאי כדבריהם!?

לא עשו בית שמאי כדבריהם! (1)

ואילו רבי יוחנן אמר: אכן עשו ועשו בית שמאי כדבריהם.

ושאלה זו היא בפלוגתא דרב ושמואל.

דרב אומר: לא עשו בית שמאי כדבריהם.

ואילו שמואל אמר: עשו ועשו!

מהחליצה, ולפי בית שמאי היא חייבת [אך התוס' כתבו שלא עשו בית שמאי כדבריהם ופטרוה אף מן החליצה!].

ותירץ הריטב"א, שסוברת עתה הגמרא, שגם בית הלל הצריכוה חליצה, כדי שלא יהיו אגודות.

1. מבאר הריטב"א שלא הקלו ליבמה לצרת ערוה, אלא הצריכוה חליצה, דבפחות מכן אי אפשר "כיון שעמדו בשמועה".

אלא שעדיין קשה, שיש בכך משום אגודות אגודות. כי לפי בית הלל היא פטורה לגמרי

אזלינן בתר רובא — היכא דחולקים כי הדדי נינהו, שהם שוים בהבנתם.

אבל במחלוקת של המיעוט והרוב הכא — בית שמאי הם מחדדי טפי.

שהיו חריפים ומחודדים בהבנתם יותר מבית הלל, ולכן לא מכריע הרוב את ההלכה למעשה.

ואי בעית אימא נחלקו בתקופה לאחר שיצאה בת קול והכריזה שהלכה כבית הלל.

מאן דאמר לא עשו בית שמאי כדבריהם — דהא נפקא בת קול והכריעה נגדם.

ומאן דאמר עשו בית שמאי כדבריהם על אף הכרזת הבת קול — שיטת רבי יהושע היא. דאמר: אין משגיחין בבית קול.

ועתה דנה הגמרא בשאלה של לא תתגודדו:

ומאן דאמר עשו בית שמאי כדבריהם, וכן עשו בית הלל כדבריהם, איך נהגו כך?

והא קרינן כאן: [דברים יד] "לא תתגודדו" — לא תעשו אנודות אנודות!

אמר אביי: כי אמרינן "לא תתגודדו" — כגון שני בתי דינים בעיר אחת, שהללו מורים כדברי בית שמאי והללו מורים כדברי בית הלל.

אבל שתי בתי דינים המורים הוראות חלוקות בשתי עיירות — לית לן בה. לא איכפת לנו, כי אין בכך משום לא תתגודדו.

אמר ליה רבא: והא הוראתם של בית שמאי ובית הלל היא לכלל ישראל, ובהוראות חלוקות של שני בתי דינים בעיר אחת,

והוינן בה: אימת? על איזה תקופה נחלקו רב ושמואל אם עשו בית שמאי כדבריהם אם לאו.

אילימא קודם שיצאה בת קול מהשמים והכריזה שהלכה כבית הלל —

תיקשי, מאי טעמא דמאן דאמר "לא עשו בית שמאי כדבריהם", והרי סברו שהלכה כמותם!

ואלא שמא תאמר שנחלקו על התקופה לאחר שיצאה הבת קול —

אם כן, תיקשי איפכא, מאי טעמא דמאן דאמר "עשו בית שמאי כדבריהם"?

ומשנינן: אי בעית אימא, נחלקו על התקופה קודם בת קול, ואי בעית אימא נחלקו על התקופה לאחר בת קול.

ומבאררת הגמרא את שני האופנים:

אי בעית אימא נחלקו על התקופה קודם בת קול —

וכגון דבית הלל היו רובא, ובית שמאי מיעוטא.

למאן דאמר לא עשו בית שמאי כדבריהם, למרות שהיו סבורים שהם הצודקים, דהא בית הלל היו רובא, ויש ללכת בהכרעה במחלוקת אחר הרוב.

וגם המיעוט, שחולק על דעת הרוב, חייב לנהוג הלכה למעשה כדעת הרוב, אף על פי שהוא סבור שהרוב טועה!

ומאן דאמר עשו בית שמאי כדבריהם, ולא נהגו הלכה למעשה כדעת הרוב, היות וכי

דמי!

ותמהה הגמרא על זה שהקשה קושיה זו:

אלא, אמר רבא, כך יש לתרץ:

והאי, מאי תיובתא מכך שלא נהגו כולם באותה שיטה?

כי אמרינן "לא תתגודדו" — כגון בית דין בעיר אחת, אשר פלג חלק מדייני בית הדין מורין כדברי בית שמאי, ופלג מורין כדברי בית הלל.

והרי מקומות מקומות, שאני.

אבל שני בתי דינין המורים הוראות חלוקות בעיר אחת — לית לן בה.

שהרי כבר חילקנו לעיל שאין איסור לא תתגודדו בשני מקומות.

ועתה מסבירה הגמרא:

ומביאה הגמרא ראייה שהיו נוהגים בהוראות חלוקות, ולא חששו ל"לא תתגודדו".

ודקארי לה — מאי קארי לה? זה שהקשה, מה עלה בדעתו להקשות כך?!

תא שמע: במקומו של רבי אליעזר, הסובר שאפילו "מכשירי מילה", שהן מלאכות הצריכות להעשות לצורך האפשרות לקיים מצות מילה, דוחות את השבת, ולא רק מצות מילה עצמה — היו כורתים עצים בשבת, כדי לעשות פחמים בשבת, כדי לעשות ברזל לסכין של מילה.

סלקא דעתך אמינא, משום הומרא דהלכות שבת, שהעובר עליהן דינו בסקילה — לכן כל המקומות כמקום אחד דמי.

במקומו של רבי יוסי הגלילי שהתיר בישול עוף בחלב, ואכילתו — היו אוכלים בשר עוף בחלב.

קא משמע לן שגם בהלכות שבת אין כל המקומות נחשבים למקום אחד, ואין לחשוש לשינוי ההוראה במקומות שונים.

ומקשה הגמרא: תא שמע מהנהגתו של רבי אבהו:

ומדייקת הגמרא: רק במקומו של רבי אליעזר, אין, היו נוהגים כמותו, אבל במקומו של רבי עקיבא, החולק עליו, לא היו נוהגים כרבי אליעזר!

דרבי אבהו, כי איקלע לאתריה, כשהיה מגיע למקומו דרבי יהושע בן לוי — הוה מטלטל בשבת שרגא, "נר", שהוא כלי, אשר בתוכו שמן ופתילה.

דתניא, כלל אמר רבי עקיבא: כל מלאכה שאפשר לעשותה לצורך קיום מצות מילה מערב שבת — אין דוחה את השבת!

הנר עצמו הוא כלי שימושי, שאפשר להחזיק בו שמן, אך כיון שהיו מדליקים אש בפתילה, נמצא שהוא כלי המיועד על ידי האדם למלאכה שאסור לעשותה בשבת.

ואיך נהגו במקומו של רבי אליעזר כמותו, ובמקומו של רבי עקיבא כרבי עקיבא, ולא חששו ל"לא תתגודדו"?

והיה רבי אבהו מטלטלו לנר בשבת, לאחר שכבתה האש, ולא היה חושש לאיסור

טילטול מוקצה, היות ורבי יהושע סובר כרבי שמעון, ד"לית ליה מוקצה".

סבירא ליה, שפסק הלכה כרבי שמעון, שאין הנר מוקצה.

והיינו שאין הקצאת האדם מלהשתמש בכלי בשבת, אוסרת את הכלי באיסור מוקצה. לפי שאין "מוקצה" לרבי שמעון, אלא דבר שהוא מוקצה מחמת עצמו, כגון אבן או מת.

אלא, וכי מקלע לאתריה דרבי יוחנן, החמיר על עצמו, ולא הוה מטלטל את הנר משום כבודו דרבי יוחנן שפסק כרבי יהודה, ואסר לטלטל את הנר.

אך כלי שמצד עצמו הוא ראוי לשימוש של היתר בשבת, אלא שהאדם הקצהו מדעתו, מחמת שהוא משתמש בו למלאכה האסורה בשבת, אינו נהיה ל"מוקצה".

ודנה הגמרא: והאיכא שמעא! הרי היה לרבי אבהו שמש, שהיה משרת אותו, והוא ראה שרבי אבהו מטלטל לנר. ואם כן, הוא היה מטלטלו גם לפני רבי יוחנן, שהרי לא היה יודע שרבי יוחנן פוסק להיפך, והיה בכך פגיעה בכבודו של רבי יוחנן.

ואילו כי איקלע רבי אבהו לאתריה למקומו דרבי יוחנן, הסובר כרבי יהודה, ד"אית ליה מוקצה", והיינו, שהקצאת האדם משימוש בכלי בשבת מחמת שיעד אותו למלאכה האסורה בשבת, אוסרת אותו באיסור מוקצה — לא הוה מטלטל שרנא, היות והוא מוקצה!

ומבאר הגמרא: דמדוע ליה לשמעא, שהודיע רבי אבהו לשמשו, שיש להחמיר ולא לטלטל את הנר במקומו של רבי יוחנן, מפני כבודו.

ומוכח מהנהגתו של רבי אבהו שנהגו באופן שונה בהלכה למעשה, ומדוע אין כאן "לא תתגודדו".

תא שמע ממשנתנו: אף על פי שאלו אוסרים את צרת הערוה, ואלו מתירים אותה — לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי.

ותמהה הגמרא על המקשה:

אי אמרת בשלמא לא עשו בית שמאי כדבריהם, משום הכי לא נמנעו בית הלל מלשאת נשים מבית שמאי.

והאי — מאי קושיא?!

וכי לא אמרינן ש"מקומות מקומות", שאני?!

אלא אי אמרת עשו בית שמאי כדבריהם, נמצא שיש ביניהם ממזרים מצרות הערוה — אמאי לא נמנעו בית הלל מלשאת נשים מבית שמאי?!

ומבאר הגמרא את הקושיא:

אנן, הכי קאמרינן: רבי אבהו — היכי עביד הכא הכי, והיכי עביד הכא הכי? איך הוא נהג בצורה שונה ממקום למקום?!

וממשיכה ומבאר הגמרא: בשלמא בית שמאי מבית הלל לא נמנעו מלקחת נשים, למרות שלדברי בית הלל יוצאות צרות הערוה בלא יבום ובלא חליצה,

ומשנינן: רבי אבהו — כרבי יהושע בן לוי

בעוד שלבית שמאי אסור להן לצאת בלי חליצה, ונמצא שבניהם נולדו באיסור.

היות דבני "חייבי לאוין" נינהו, ואינם ממזרים.

אלא, בית הלל מבית שמאי — אמאי לא נמנעו מלשאת מהם נשים?

והרי בני צרות ערוה שהתייבמו הם בני חייבי כריתות, שהרי צרת הערוה היא אשת אח שלא הותר ליבום, והיא בכרת.

ובני חייבי כריתות — ממזרים נינהו!

וכי תימא לתרץ, שקסברי בית הלל דאין ממזר מחייבי כריתות, אלא רק מחייבי מיתות בית דין, ואיסור אשת אח של צרת ערוה הוא רק כרת.

והאמר רבי אלעזר: אף על פי שנחלקו בית שמאי ובית הלל בצרות, מודים הם שאין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה, וענוש כרת!

אלא, לאו, שמע מינה שלא עשו בית שמאי כדבריהם!

ודוחה הגמרא: לא.

לעולם עשו בית שמאי כדבריהם.

אלא דמודעי להו, הם היו מודיעים לבית הלל מי הם בני צרות הערוה שהתייבמו, ופרשי, ובית הלל היו פורשים מהם מלשאתם לנשים.

והכי נמי מסתברא, שכך הוא הביאור במשנה.

דקתני סיפא: כל הטהרות וכל הטמאות שהיו אלו מטהרין ואלו מטמאין, לא נמנעו מלהיות עושים טהרות אלו, על גבי הכלים השאולים של אלו. על אף שבית הלל מחמירים בטהרות מבית שמאי.

ובהכרח, שהיו מודיעים בית שמאי לבית הלל אלו הם הכלים הטמאים שלהם לפי בית הלל, והוא הדין שהודיעו אלו הם הממזרים שלהם לפי בית הלל.

ומסבירה הגמרא את הראיה: י-ב

אי אמרת בשלמא דמודעי להו בית שמאי לבית הלל מה הם הכלים הטמאים.

משום הכי לא נמנעו בית הלל מלשאול כלים מבית שמאי כדי לעשות בהם את טהרותיהם.

אלא, אי אמרת דלא מודעי להו —

בשלמא בית שמאי מבית הלל לא נמנעו מלשאול כלים, ולא חששו שמא בית הלל מקילים בדבר שהם מחמירים, היות דטמאות דבית הלל —

לבית שמאי, טהרות נינהו!

והיינו, שבית הלל מחמירים במחלוקתם עם בית שמאי בעניני טהרות.

אלא, בית הלל מבית שמאי — למה לא נמנעו מלשאול כליהם?

והרי טהרות דבית שמאי — לבית הלל, בטמאות נינהו!